

A. МАТКОВСКИ

НАЈСТАРИОТ ГРБ НА МАКЕДОНИЈА

КАКО секоја историска појава, така и грбовите имале свој почеток, период на настанување и развиток. Грбовите не се појавиле случајно, туку нивната појава била историски обусловена. Тие се јавиле како историска нужност во одредена историска етапа и заради потребите на една одредена класа — феудалната. Грбовите не можеле да се појават пред феудализмот, бидејќи за нив не се чувствувала историска потреба. Верно е исто така дека многу векови пред феудализмот имало разни симболи и амблеми што се употребувале кај разни народи, но тие уште не биле грбови бидејќи немале хералдичко, туку само декоративно значење.¹⁾

Историските услови за појавата на грбот созреале дури при крајот на XI век, со појавата на Крстоносните војни и со сè побрзиот развиток на феудализмот. Значи, грбовите се појавиле за време на Крстоносните војни (1096—1270) кога крстоносците, за да се распознаат на која воена единица ѝ припаѓале, биле принудени на штитовите да ставаат некој заеднички амблем кој потоа станал наследен за таа единица, семејство, род и сл., како што крстот бил заеднички амблем на сите крстоносци. Со враќањето од војните, крстоносците си ги задржале тие белези, а потоа последниве ги примиле и нивните потомци. Блискиот и Средниот Исток, отсекогаш богати со симболика и мистерија, придонеле за разнобразноста на амблемите.²⁾

И втората причина за појавата на амблемите лежи во феудално-војничката организација на крстоносците и на сето благородништво. Уште германскиот крал Фридрих Барбароса завел институција на турнири (околу 1150 година). Подоцна турнирите се рашириле по цела Западна Европа. Но, бидејќи, ритерите биле од глава до пета покриени со оклоп, гледачите не можеле да ги распознаат и затоа било нужно учесниците да се обележат со видни

¹⁾ Boutell (Ch.), *Heraldry, historical and popular edition*. London 1864, стр. 3.

²⁾ Šišić (Dr. Ferdo), *O srpskom grbu. „Savrcmenik“*, god. IV, br. 2. Zagreb, 1909, стр. 66.

знаци, кои потоа станале нивни, сопствени и наследни. Секој витез го носел својот амблем на разни турнири.³⁾ Така тој амблем станал грб — трајна ознака на одделно лице, а подоцна — и на семејство. Грбовите се појавиле на оружјето, на штитовите и, поради тоа, секој грб има штит, а во штитот е амблемот. Поради тоа, во повеќе западноевропски јазици и грбот и оружјето имаат ист збор. Така, во латинскиот јазик „arma“ значи и грб и оружје. И во италијанскиот јазик има исто значење, додека германскиот збор „Wappen“ значи грб, а „Waffen“ — оружје; но тоа е ист збор во постара или понова форма. Францускиот збор за грб „arme“ или „armoiries“ и англискиот „arms“ истовремено значат и оружје и грб.⁴⁾ Унгарскиот збор „címer“ исто значи и грб и оружје.⁵⁾

Хералдичкото влијание од Западна Европа почнало да се чувствува и на Балканскиот Полуостров. Кај балканските народи почнале да се јавуваат и првите семејни, градски и провинциски грбови; но овој процес уште во почетокот бил прекинат со доаѓањето на Турците, кои не само што не биле под хералдичкото влијание на Западна Европа, туку и верата им ограничувала прикажување на живи суштества. Дури и оние балкански народи кои подолго време имале свои оформени феудални држави — или немале државни и земски грбови или пак тој развој бил сосем оскуден. Ова се потврдува со низа историски документи од тоа време. Во тие документи нема ни помен за турнири, за херолди, за државни или земски грбови. Во еден патопис од 1330 година, на еден шпански братр кој поминал низ Балканскиот Полуостров, нема ни помен за српски, босански, хрватски или бугарски државен или земски грб.⁶⁾ Поради тоа кај Јужните Словени не била изградена ни хералдичка терминологија.

Византиската држава, која имала сосем посебни обичаи и култура од западноевропските народи, не сакала да го прими овој западен обичај и да воведо носење на грбови. Вистина, тие почнале да се јавуваат, но со пропаѓањето на Византија под Турците овој процес бил прекинат.⁷⁾

И во средновековната српска држава овој хералдички процес почнал, но бил прекинат со доаѓањето на Турците. Влегувајќи во кругот на византиската култура, Србија, по углед на Византија, не знаела за употреба на грбови. Тоа се гледа од тогашните монети

3) Исто, стр. 65—67.

4) Новаковић (Др. Стојан), Хералдички обичаји код Срба у примени и књижевности. Годишњица Николе Чупића VI/1884, стр. 2 и 3.

5) Соловјев (Др. Александар), Историја српског грба „Српска мисао“ Мелбурн 1958, стр. 136.

6) Смодлака (Јосип). Земље Јужних Словена и њихови грбови око год. 1330 у „Путу око свијета“ једнога шпанолског братра. II Прилог вјесника за археологију и историју далматинску, св. L, год. 1928/29. Сплит 1931, стр. 22.

7) Ивић (Др. Алекса), Стари српски печати грбови. Прилог српској сфрагистици и хералдици. Књиге Матице Српске 40. Нови Сад, 1910, стр. 18.

со ликови на светци и на владетели, како и византиските, но немале грбови.⁸⁾

Ист е случајот и со средновековната бугарска држава. Уште граѓанската бугарска историографија докажала дека бугарски државен грб немало во средновековната бугарска држава.⁹⁾

Државни или земски грбови немало ни во Босна, Хрватска, Словенија, Црна Гора ни во Османската Империја. Од сите балкански народи, хералдичкото влијание на Западна Европа најрано и најјакно се почувствувало во Албанија, и тоа од 1204 година, кога Епир, Мореа и Албанија им припаднале на француските благородници што донеле и хералдички обичаи. Доаѓањето на Турците го пресеколо и овде овој процес.¹⁰⁾

Можеме да тврдиме дека балканските народи, поради тоа што биле под власта на Османската Империја или под власта на австриската монархија и бидејќи хералдичкото влијание од Западна Европа бавно продирало на Балканот; до доаѓањето на Турците немале оформени државни или земски грбови кои етнички би ја претставувале народноста, државата или географската целост на еден народ.

Македонскиот грб првпат се сретнува во таканаречените „илирски грбовници“ што почнале да се јавуваат од крајот на XVI па сè до XIX век. Илирските грбовници се збирки од грбови во вид на книга. Овие зборници претставуваат главен извор на балканската хералдика. Ги има во бои, во црно-бело или мешани. Најоригинални се оние што се во бои. Во овие илирски грбовници првпат се јавуваат наполно оформени и грбовите на Србија, Бугарија и др.

Појавата на македонскиот грб се поврзува со семејството Охмучевиќи, кое, по доаѓањето на Турците, од Босна пребегало во Дубровничката Република. Во Дубровничката Република семејството Охмучевиќи се збогатило, и тоа со морепловство, бродоградња, со поморска трговија, а особено со трговија на жито. Бродовите на ова семејство пренесувале жито од Македонија и од Тесалија и го препродавале во Дубровник и Италија.¹¹⁾ Од ова семејство најмногу се истакнал Петар Охмучевиќ (или, на шпански, don Pedro). Петар Охмучевиќ станал добар морепловец во служба на Шпанија. Пловел во Индија, се одликувал во освојувањето на Португалија од

⁸⁾ Соловјев (Др. Александар), Застава Стефана Душана над Скопљем год. 1339. ГСНД 9—10, Скопје, 1936, стр. 346.

⁹⁾ Балашев, Българския държавен герб, „Минало“ — Българско-македонско научно списание. София 1909, стр. 176, 182—185. Иречекъ, История на България. Търново 1886, стр. 485. Стойчев (Иванъ Кр.), За лъва върху нашия гербъ и за назвањето на монетните единици. София 1940. Види и еден понос труд, без автор: „Произход на българските държавни символи (герб, знаме, химн)“. „Военно исторически сборник“, кн. 61, год. XIX. София, 1946, стр. 3—24.

¹⁰⁾ Новаковиќ, ц. д., стр. 11.

¹¹⁾ Соловјев (Др. Александар), Постапак илирске хералдике и породица Охмучевиќ. Гласник Ск. науч. др., XII, Скопје 1933, стр. 83.

страна на Шпанија (1580). Во 1588 година е веќе командант на една шпанска ескадра од 12 големи бродови. Со оваа ескадра земал учество во походот против Англија. На крајот стасал до чинот адмирал.¹²⁾ Меѓутоа, амбициозниот Дон Педро Охмучевиќ не можел да се помири со фактот дека не му се признавало племство. И ако станал адмирал, не можел да стане член на истакнатите благороднички редови Калатраве, Алкантаре и Св. Јаков од Ком-постеле.¹³⁾ Петар Охмучевиќ сакал да им докаже на овие Шпанци дека и самиот бил од благородничко потекло. Тој многу се трудел да го докаже своето благородничко потекло, но условите биле мошне строги. Требало да докаже дека осум предци, четворица прадедовци и четири прабаби биле благородници и дека во семејството немало Евреин, еретик, ни муслиман, дека сите биле родени во законити бракови и дека сите биле во католичка вера. Поради недостиг на вакви докази, тој почнал да се служи со разни фалсификати и од 1580 година почнал да прави генеалогички и хералдички фикции докажувајќи дека води потекло од Реља Охмучевиќ, феудалец околу Костур,¹⁴⁾ во народните песни наречен „Хреља Крилатица“ и дека бил „od jasne i prisvitle obitelji i kuće kneza Relje Ohmučevića, trinaest poroda po muškoj krvi od kojizih izajdošo bani od Kostura u Makedonii“.¹⁵⁾ Петар Охмучевиќ почнал да докажува како неговиот предок Реља Охмучевиќ ги добил, во 1349 година од царот Душан, на управување градовите Костур, Лерин, Новиград и Прилеп со титулата бан.¹⁶⁾ Историски е сепак докажано дека, кога цар Душан ја освоил Јужна Македонија, донесувал свои доверени луѓе од Хум и од Требиње и им давал поседи. Така, Бранко Младеновиќ од Требиње бил упатен во Охрид. Црквата Богородица Захумска во Охрид е спомен за тие семејни врски од Захумле. Угледна Мрњавчевиќ од Требиње добил место во Серес. Реља Охмучевиќ исто бил од Босна. Значи, некои поединости што ги наведувал Петар Охмучевиќ биле точни, бидејќи историски факт е дека за време на цар Душан има едно движење на властелата од западните краишта на Душановата држава во новоосвоените краишта во Македонија. Така и Реља Охмучевиќ дошол во Македонија да прави кариера и станал „duca du Kastorija“.¹⁷⁾

За да го покаже своето благородничко потекло, адмиралот Петар Охмучевиќ почнал да прибира разни фалсифицирани повелби. Цели десет години прибирал што верни, што фалсифицирани повелби. За нас е најважна онаа повелба што, божем, била издадена од цар Душан во 1349 година, во која се вели дека Реља Охмучевиќ

¹²⁾ Исто.

¹³⁾ Динић (Михаило), Реља Охмучевиќ — Историја и предање. Зборник радова Византолошког института 9. Бгд. 1966, стр. 109.

¹⁴⁾ Соловјев, Постапак... стр. 83.

¹⁵⁾ Новаковиќ, ц. д., стр. 123.

¹⁶⁾ Соловјев, Постапак... стр. 86.

¹⁷⁾ Динић, ц. д. стр. 113.

добил повластици за свое „мудро и витешко послужение“ — градовите Костур, Лерин, Прилеп, Новиград и др. со планините, селата, шумите, реките, водите, бродовите, водениците, царинарниците, ловиштата итн.¹⁸⁾ Според таа повелба, Реља станал „бан костурске државе и све Македонске земље“.¹⁹⁾ Сведоци на оваа повелба се Волкашин Мрњавчевиќ, Лазар Гребелановиќ, Вук Бранковиќ, Балшиќи и други крупни имиња што требало да ја подигнат вредноста на оваа лажна исправа. Треба да се напомене дека Душан божем ја издал повелбата во „столному граду Охриду“.²⁰⁾

Така Петар Охмучевиќ се снабдил со пет лажни повелби што го докажуваат неговото благородничко потекло. Но, на Петар Охмучевиќ не му биле доволни само повелбите, тој почнал да собира и да составува грбови на своите претци и роднини и со нив — како што тогаш било вообичаено — го докажувал своето благородништво. Тука бил и почетокот и на илирската хералдика.²¹⁾ Измислените или собраните грбови ги споил во еден зборник и прогласил божем бил составен уште во 1340 година и пронајден меѓу светите книги на Света Гора во Македонија.²²⁾ Така се појавил првиот југословенски хералдички зборник. Бидејќи Петар Охмучевиќ докажувал дека неговиот род имал поседи околу Костур во Македонија и бидејќи претендирал на нив (во случај, да еден ден, тие се ослободат од Турците); затоа било нормално во зборникот да влезе и грбот на Македонија. Така првиот илирски грбовник настанал за потребите на адмиралот Петар Охмучевиќ во Дубровничката Република, меѓу 1584 и 1594 година.²³⁾ во создавањето на првиот грбовник неоспорна била и улогата на учените фрањевци, кои му биле соучесници. Грбовникот бил работен по углед на дотогашните грбовници што ги имало во Европа.²⁴⁾

Овој прв грбовник, прототип на сите подоцнежни, не е зачуван. Оригиналот пропаднал негде во Неапол, но се зачувани негови многубројни преписи.²⁵⁾

Покрај личните интереси на Петар Охмучевиќ, за појавата на првиот грбовник кај Јужните Словени, во кој првпат се појавил македонскиот грб, влијаеле и општите прилики што тогаш владееле во Дубровничката Република. Таа била единствената слободна територија на Јужните Словени, кои или биле под Турците или под австриската монархија. Колку мала и да била Дубровничката Република, сепак, како единствена слободна територија, претставувала

18) Gelcich (G.), I conti di Tuhelj Contributo alla Storia della Marina Dalmata. Ragusa 1889, стр. 15.

19) Динић, ц. д., стр. 110.

20) Исто.

21) Соловјев, Постанак..., стр. 85.

22) Соловјев, Постанак..., стр. 79.

23) Соловјев, Приноси за босанску и илирску хералдику. ГЗМС 1954, стр. 90, 103. Исти, Постанак..., стр. 104.

24) Соловјев, Постанак... стр. 80, 88, 99, 104.

25) Антољак (Др. Стјепан), Помощни историски науки, стр. 277.

не само надеж, туку и културен центар на Јужните Словени особено од времето на хуманизмот и ренесансот. Италијанскиот хуманизам од XV и XVI век силно влијаел врз интелектуалните сили во Дубровничката Република и довел до општо будење. Ова, пак, будење довело до силен развој на книжевноста, историјата, уметноста, хералдиката и други науки. Се развило интересирање за класичните науки и за античките вредности. Тогаш оживеале спомените за старите царства на Филип и Александар Македонски и се појавиле заборавените антички имиња, како на пример „Македонија“ и „Илирија“.²⁶⁾ Во 1490 година во Рим биле објавени картите на Птолемеј, а во средината на XVI век основачот на модерната научна картографија Герардус Меркатор (1512—1594) ја изработил и првата карта на Македонија, во Дуисбург во 1589 година и потоа препечатена во Амстердам во 1628 година. Меѓутоа, бидејќи во XV и XVI век се знаело дека на античката територија Македонија нема повеќе антички народи и дека ја населуваат, главно, Словени, името Македонија го губело античкиот и сè повеќе добивало словенски карактер.²⁷⁾ Сè до Петар Охмучевиќ името Македонија било потискувано уште од времето на Римската Империја бидејќи тоа име предизвикувало кај Римјаните реминисценција на македонската слава и ја намалувало славата на римските господари. Поради тоа, во првиот јужнословенски хералдички зборник Петар Охмучевиќ, кој и самиот бил зафатен од овој културен бран, го составил македонскиот грб и, како посебен, го внел во првиот грбовник напоредно со српскиот, бугарскиот, хрватскиот и други грбови, па така македонскиот грб добил словенски карактер. Заслугата на хуманизмот и ренесансот — воопшто, и на хрватските хуманисти — одделно, е и во тоа што пак го изнесуваат на видело името Македонија, што го создале македонскиот грб и, вклучувајќи го во збирката јужнословенски грбови, на античкото име му дале нова, словенска содржина која потоа, преку дубровничките, венецијанските и другите трговци, се пренесувала во Македонија.

Сличен бил случајот и со името Илирија (Illyric). Во ова време, под ова име, се подразбирала отпрвин Хрватска, потоа и Србија, а подоцна — сите Јужни Словени. Носителите на хрватскиот хуманизам сметале дека Хрватите биле потомци на Илирите. Имињата Македонија и Илирија се јавиле како опозиција на римското славно минато. Со ова се целело да се каже дека Македонците, Хрватите и Илирите, воопшто, имаат славно минато кое може да се споредува и со римското.²⁸⁾ Името „Илирија“, за земјата на Јужните

²⁶⁾ Соловјев, *Постанак...*, стр. 105.

²⁷⁾ Nordenskiöld (A. E.), *Fascimile-atlas to the early history of cartography with reproductions of the most important maps printed in the XV and XVI centuries*. Translated from the swedish original by John Adolf Ekoföf and Clements R. Markham. Stockholm MDCCCLXXXIX.

²⁸⁾ Mažuranić (Vladimir), *Dodatci uz prinosе за hrvatski pravnopovjestni rječnik*. JAZU, Zagreb 1923, стр. 24.

Словени, и името „Илир“, како општо за сите Јужни Словени, можело да се појави откако пропаднале јужно-словенските феудални држави како средновековна Србија, Бугарија, Босна, Зета и Самоиловото царство; кога се заборавиле нивните граници и посебни интереси и заедничкото ропство под Турција или Австриската Империја ги зближиле. Еден од првите географи на XV век, Enea Silvio Piccolomini, најдобар познавач на Средна и Источна Европа, умен претставник на италијанскиот хуманизам — сите Јужни Словени со општо име ги нарекува „Illyricae gentes“, т.е. „Илирски народ“.²⁹⁾ Ова име, со ова значење, постепено го примиле и претставниците на хрватскиот хуманизам, како симбол на саканото обединување и ослободување на сите Јужни Словени. Сè до 1485 година во актите на римската конгрегација, за означување на Јужните Словени се употребувал терминот „Славјенин“, а од таа дата — само „Илир“.³⁰⁾ Во актите на римската конгрегација, од 1485 година се јавува и изразот „natio illyrica“³¹⁾ или „nationis illyricae“.³²⁾ Првите хрватски хуманисти се обидуваат да ги означат дури и границите на „natio illyrica“. Така, Јурај Шижгорик со хуманистичкото име Георгиус Сисгореус, во својот спис „De situ illyricae et civitate Sibenici“ на јужнословенското подрачје гледа како на единствена културна и географска целина одредувајќи ги границите на „Illyria“ вака: на запад Фурланија, на север Унгарија, на исток Црно Море, а на југ Албанија и Грција.³³⁾ И хрватскиот писател од XVI век Винко Прибоевиќ, во своето дело „За потеклото и згодите на Словените“, пишувано на латински јазик и печатено во Венеција во 1532 година, Македонците ги сметал за Словени. Дури и Александар Македонски го сметал за Словен.³⁴⁾ Хрватските преродбеници Х. Лукиќ, Д. Златариќ, И. Гундулиќ, Ј. Палмотиќ и други, Александар Велики го сметале за Словен.³⁵⁾ и Антун Вранчиќ (1504—1573), голем хуманистички ум, поет, научник, дипломат, државник што одржувал врски со Еразмо Ротердамски, својот хрватски мајчин јазик го нарекува „илирски“.³⁶⁾

Во ваква културна атмосфера се јавил грбовникот на Петар Охмучевиќ на чело со грбот на Илирија, т.е. грб кој хералдички требало да ја претставува територијата и општноста на Јужните Словени. Овој „илирски грбовник“ требало на Шпанците и на Италијаните да им покаже: 1) дека Јужните Словени имале своја

²⁹⁾ Исто, стр. 24.

³⁰⁾ Crnčić (Ivan), Imena Slovenin i Ilir u našem gostinju u Rimu poslije 1453 godine. Rad JAZU knj. 79. Zagreb, 1886, стр. 9, 24, 25.

³¹⁾ Crnja, Kulturna historija Hrvatske, Zagreb, стр. 330.

³²⁾ Mažuranić, ц. д., стр. 24.

³³⁾ Crnja, ц. д., стр. 251.

³⁴⁾ Поленаковиќ (Др. Харалампие), Македонија и Македонците во некои хрватски и српски поетски текстови од XVIII в. „Нова Македонија“ од 6. II. 1966 година.

³⁵⁾ Исто.

³⁶⁾ Crnja, ц. д., стр. 252.

голема држава, не кралство, туку царство од светски глас, и дека тој „Imperium Illyricum“ ги опфаќал Македонија, Бугарија, Босна, Далмација, Хрватска, Славонија, Рашка, Србија и Приморјето; 2) дека претставниците на Јужните Словени (тука се вбројувал и Петар Охмучевиќ) со кои разговарал напуљскиот вицекрал не се обични селани, туку потомци на славни владетели.³⁷⁾

Од содржината на првиот грбовник се гледа дека на авторот Петар Охмучевиќ не само што му била наполно јасна идејата за обединувањето на Јужните Словени, туку се обидувајќи јужнословенското минато да го издигне толку високо та да им биде ривал на римското царство и на шпанското кралство.³⁸⁾ Во тој грбовник биле грбовите на царевите, кралежите, кнезовите, деспотите и сл. што управувале огромна територија од Соча до Црно Море. Тука биле и грбовите на многубројните далматински поморци кои предизвикувале чудење кај Шпанците и Италијанците со своите јунаштва по сите мориња на светот.³⁹⁾ Со оваа доследно изразена „илирска идеја“, адмиралот Петар Охмучевиќ спаѓа во редот на нејзините претставници.

За развојот на илирската идеја придонела многу и црковната реформација, која тогаш била во ек во Западна и Средна Европа. Иако протестантизмот само периферно зафатил некои јужнословенски народи, сепак брановите на ова движење се осетиле и кај Словените што биле под Австриската империја. Протестантите од Хрватска и од Словенија морале да бегат во Германија. Сите тие во туѓа земја се чувствувале како синови на еден јужнословенски народ. Во Урах, близу до Тибинген, основале илирска печатница каде што печателе протестантски книги наменети за целото јужнословенско подрачје, од Трст до Црно Море. Книгите се печателе на кирилица, латиница и глаголица. Никогаш дотогаш идејата за јужнословенско културно-политичко единство не била поставена со толку јасна, и цврста акциона програма.⁴⁰⁾ Протестантите можеле да го решат проблемот за книжовниот јазик на Јужните Словени бидејќи претставувале бунтовничка сила што барала поткрепа во народните слоеви⁴¹⁾ и затоа почнале да ги поставуваат основите на „илирскиот книжевен јазик“, кој требало да биде разбирлив за сите Јужни Словени.⁴²⁾ Тие сакале да остварат културна акција од балкански размери. Илирската идеја на протестантите имала цел преку општото, „илирското“ да доведе до афирмација на одделните јужнословенски народи.⁴³⁾

37) Соловјев, Постанак..., стр. 106.

38) Исто, стр. 107.

39) Соловјев, Приноси..., стр. 132.

40) Џија, ц. д., стр. 297.

41) Исто, стр. 335.

42) Исто, стр. 297.

43) Исто, стр. 336.

Како што споменавме, хуманизмот и ренесансот од Италија и црковната реформација од Германија, како и објективната ситуација во која се наоѓале Јужните Словени притиснати од север од Австриската Империја, а од југ од Турците, придонеле да се јави во почетокот макар и конфузна идеја за јужнословенско единство. Единство низ кое би се афирмирал и секој еден јужнословенски народ. Основна цел им била обединување на сите Јужни Словени под едно заедничко име „Илир“ во една голема „Илирија“. Општото име „Илир“ немало цел да ги задуши имињата на одделните јужнословенски народи, туку, напоредно со општото име, ги истакнувале и одделните јужнословенски народи кои дотогаш биле слабо или недоволно познати, како што бил случајот со македонскиот. Тие вршеле улога на духовно, културно и политичко поврзување на сите Јужни Словени. По забраната на името „Илир“ (11. I. 1843 година),⁴⁴ а особено по појавата на национални јужнословенски држави, античките имиња „Илир“, „илирска нација“, „Илирија“ почнале да се губат бидејќи не биле поврзани со еден народ, туку со повеќе кои од објективни и историски причини, не можеле да се стопат во една нација, т.е. да го изгубат посебното народно име и да го присвојат античкото име „Илир“, како општо. Токму обратно е со античкото име Македонија. Бидејќи ова име било поврзано не со повеќе народи, туку само со еден народ, и тоа токму во она време кога почнал да се формира во нација и бидејќи немал старо народно име, кое евентуално би можело да биде во опозиција на новото име, а бидејќи барал да се именува, тој народ го присвоил за свое, национално ова античко име, на чија што територија и живеел. Но тоа не се случило само со Македонците, туку исто така постапиле и Хрватите, кои античкото територијално име „Croatia“ го подигнале на степен на национално име. Така античките имиња, кои повторно се појавиле во свеста на претставниците на јужнословенскиот хуманизам и ренесансот, како и претставниците на илирската идеја, — се зачувале, па дури и се подигнале на повисок степен (национален) доколку тие имиња добиле нова национална содржина, како што е случајот со Хрватска и со Македонија; а за оние антички имиња на кои им недостигала ваква содржина, тие се изгубиле (Илирија).

Македонскиот грб се јавил како резултат од напредните движења во светот и на Балканот; а Петар Охмучевиќ, нешто свесно — нешто несвесно, бил само подвижник на една идеја што ја родило времето. Тој и другите преродбеници, зафатени од напредните идеолошки текови што тогаш се јавиле во Европа и на Балканот и како страсни приврзаници на илирската идеја, воздигајќи го минатото на сите Јужни Словени, не можеле да го изостават македонскиот народ, па затоа во илирските грбовници, напоредно со српскиот, бугарскиот и хрватскиот грб, го ставале и македонскиот

44) Павловић (Др. Стеван), Срби у Угарској I. Нови Сад 1883, стр. 215.

и, на тој начин, хералдички ја истакнувале индивидуалноста на секој од овие народи одделно. Така, тие први и на хералдички начин ја истакнале идејата за автономија на секој јужнословенски народ, вклучувајќи го тука и македонскиот, во една заедничка „илирска држава“.

Како што веќе рековме, првиот грбовник — прототипот на сите други е изгубен или се наоѓа непронајден во некоја библиотека или архива во Италија или Шпанија. Најстар зачуван грбовник е т.н. Кореник-Неорик од 1595 година, кој се чува во загрепската Свеучилишна библиотека под сигнатура Р. 4084. Не е познато кој бил тој Кореник-Неорик; или бил дубровнички хералдичар што го прецртал грбовникот од протографот, или некој роднина на Петар Охмучевиќ или пак за него се правел овој грбовник, кој потоа го носел и неговото име.⁴⁵⁾

Во грбовникот Кореник-Неорик отпрвин се дадени единаесет земски грбови, т.е. „белези на земјите и на светлите племиња“, а потоа 140 семејни грбови на разни војводи, жупани, кнезови, витези, властели и др. Меѓу земските грбови се наоѓа и македонскиот, на стр. VI. Под грбот пишува „Macedoniae“, а над него „cimeri macedonske zemlje“, т.е. „грб на македонската земја“. Амблемот на грбот е жолт исправен лав на црвено поле. Над главата на лавот е мала круна. Над штитот има голема царска круна, како што се гледа на приложената снимка.

Во овој грбовник македонскиот грб се сретнува уште двапати, и тоа во т.н. „општи јужнословенски грбови“. Иако овие општи грбови биле фиктивни, позитивно е тоа што добиле јужнословенска идеја. Во ова време, кога Јужните Словени биле верски поделени на православни, на католици и на богомили, Петар Охмучевиќ составува општ грб на скоро сите Јужни Словени. Како симболично име на ова обединување го зел великиот цар Душан како „Imperator Illyricae“, кој божем управувал над девет големи области: Македонија, Босна, Далмација, Хрватска, приморските земји, Славонија, Бугарија, Србија и Рашка, со 140 вазали чиешто грбови биле дадени во грбовникот. Петар Охмучевиќ сево ова го правел за да им докаже на Шпанците и Италијанците дека, ете, и Јужните Словени имале славно минато и цареви што владееле над големи територии и со многумина вазали. Иако Петар Охмучевиќ бил Хрват, не му пречело српскиот цар Душан да го земе како симбол на обединувањето на сите „илирски земји“ во еден општ грб. Општите грбови тој ги составил од одделните земски грбови, и тоа така што амблемите на одделните грбови биле ставени во еден општ штит. Во овој штит биле ставени грбовите на Македонија, Босна, Хрватска, Србија, Бугарија и др.

⁴⁵⁾ Соловјев, Приноси... стр. 129.

ЦНМЕРН МАВЕЊОНСКЕ. ЗСМАЕ

M A C E D O N I Æ

Македонски грбови се среќаваат уште во многу хералдички извори што се чуваат во архивите и библиотеките како во нашата земја, така и во странство. Ќе споменеме само неколку од нив: во грбовникот на Палиник, што се чува во Архивата на Југословенската академија на науките, од крајот на XVI век; во книгата на Мавро Орбини „Il regno degli Slavi“, од 1601 година; во Алтхановиот грбовник, од 1614 година, кој се чува во Универзитетската библиотека во Болоња; во грбовникот што се чува во Музејот за применета уметност во Белград, од 1620; во грбовникот на Марко Скороевиќ, од 1636 година во Виена; во Фојничкиот грбовник, од 1675 година; во трудовите на Charles du Fresne sieur du Cange, од 1680 година; во Оловскиот грбовник во Болоња, од 1689 година; во берлинскиот грбовник, од крајот на XVII век; во Стематографијата на Павле Ритер Витезовиќ, од 1701 година; во грбовникот „Codex Kevešić“, од 1740 година; во Стематографијата на Жефаровиќ, од 1741 година; во грбовникот на Иво Сарака, од 1746 година; во оставштината на Лудевит Гај, од 1842 година; во Рилскиот манастир, од 1844 година; во некои преписи од Паисиевата историја, од средината на XIX век; во хералдичката таблица на Милан А. Симиќ од 1851 година; на револуционерното знаме од Разловечкото востание; на револуционерните знамиња од Илинденското востание и др.

Како заклучок, можеме да кажеме дека појавата на грбовите на Јужните Словени, вклучувајќи го тука и македонскиот, се поврзува со учените католички кругови од Хрватска, Босна, Далмација и Дубровничката Република кои на хералдички начин, уште во XVI век, ги истакнувале индивидуалноста, посебноста и разликноста на секој јужнословенски народ. Значи, оваа разлика почнале први да ја истакнуваат не Македонците, туку луѓе на кои и денешната историја не им го оспорува фактот дека во своето време биле најкултурни претставници на Јужните Словени.